

Lidia DERFERT-WOLF
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Biblioteka Główna

INDEKSOWANIE CZASOPISM NAUKOWYCH W KRAJOWYCH BAZACH DANYCH W KONTEKŚCIE ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYM

W artykule zaprezentowany zostanie przegląd krajowych baz danych rejestrujących artykuły z czasopism naukowych w różnych celach i standardach (bazy bibliograficzne, bazy dorobku pracowników uczelni, repozytoria, biblioteki cyfrowe). W kontekście powstających krajowych przedsięwzięć – POL-on, Polska Bibliografia Naukowa, POL-index, SYNAT – przedstawiona zostanie propozycja połączenia wysiłków bibliograficznych w celu zminimalizowania kosztów oraz podniesienia efektywności pracy. Uwzględniony też zostanie organizacyjny aspekt włączenia redakcji i wydawców czasopism w procedury indeksowania artykułów.

Wprowadzenie

Obecność informacji o artykułach z czasopism naukowych w bazach danych ma swą długą tradycję, związaną z rozwojem działalności bibliograficznej. Pierwotnie wiązało się to z rejestracją danych w drukowanych spisach bibliograficznych, przybierających formę wydawnictw ciągłych, przekształcanych w bazy danych. Najczęściej są to bazy dziedzinowe dotyczące węższych bądź szerszych zagadnień powiązanych z rozwojem nauki. Jadwiga Sadowska porównała obecnie funkcjonujące polskie dziedzinowe bazy danych i określiła ich charakterystyczne i wspólne cechy. Przedstawiła zawartość rekordów (dane bibliograficzne i pozabibliograficzne) i ich powiązania zewnętrzne (teksty, adresy), stosowane języki informacyjno-wyszukiwawcze, status baz i dostępność do nich, powiązania baz, organizację pracy i związek z bibliografiami drukowanymi¹. Jednym z najobszerniejszych wykazów polskich baz dziedzinowych jest serwis stworzony w Bibliotece Jagiellońskiej przez

¹ J. Sadowska: Polskie dziedzinowe bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 19. Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Ogólnopolska konferencja naukowa z okazji 10-lecia bazy danych BazTech, Bydgoszcz 27-29 maja 2009, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat19/sadowska.php>

Ewę Bąkowską². Wiele zamieszczonych tam baz prezentowano na konferencji „Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy”³ w 2009 r. i na kolejnej w 2013 r. – „Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki”⁴.

Funkcjonujące dziś dziedzinowe bazy bibliograficzne rejestrują głównie artykuły z czasopism, niektóre tylko polskich, inne – również zagranicznych z danej dziedziny wiedzy. W niniejszym artykule zajmiemy się wyłącznie indeksowaniem czasopism polskich. Pod pojęciem indeksowania będziemy tu rozumieć rejestrowanie informacji o zawartości artykułów z czasopism.

Konteksty – bazy danych pośród różnych zjawisk

Bazy bibliograficzne tworzone były od zawsze przez bibliotekarzy i najlepsza wiedza o nich istniała również głównie wśród bibliotekarzy. Promocja baz nie była mocną stroną przedsięwzięć tego typu, a ich tworzenie wynikało z utrwalonego, statutowego zadania bibliotekarskiego. Upowszechnianie wiedzy o bazach było w miarę silne w środowiskach własnych instytucji (np. uczelni), wśród określonych grup odbiorców (np. studentów). Naukowcy, a zatem autorzy artykułów rejestrowanych w bazach, rzadko mieli świadomość o ich istnieniu. Wydawcy również nie przywiązywali większej uwagi do procesu indeksowania ich czasopism w polskich bibliografiach online. Dopiero powszechny rozwój wyszukiwarek internetowych spowodował nieco inne nastawienie i zainteresowanie współpracą. Wielu autorów i wydawców dostrzegło wymierne korzyści z faktu zaistnienia w bazie, której rezultaty wyszukiwania są widoczne na pierwszych miejscach, np. w Google.

Wydarzeniem, które w przypadku kluczowych polskich baz danych miało istotny wpływ na ożywienie współpracy z wydawcami czasopism naukowych było opublikowanie przez MNiSW „Komunikatu w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych” we wrześniu 2012 r.⁵ (i potem w maju 2013 r.⁶), w którym

² Biblioteka Jagiellońska: Polskie bibliografie dziedzinowe, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://pka.bj.uj.edu.pl/var/bibl_dziedz1_pl.php

³ EBIB – Materiały konferencyjne nr 19. Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Ogólnopolska konferencja naukowa z okazji 10-lecia bazy danych BazTech, Bydgoszcz 27-29 maja 2009, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/>

⁴ EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/issue/view/4

⁵ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 września 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/e2b810326a6720150d60432bd5adf952.pdf

⁶ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_06/5b1f1f67181d11ee8928cc56a8231cfe.pdf

ogłoszono m.in. przyznawanie punktów za indeksowanie we wskazanych bazach. W 2013 r. wśród baz referencyjnych znalazło się 7 polskich: Agro, BazEkon, BazHum, BazTech, CEJSH oraz Polska Bibliografia Lekarska. Kolejnymi działaniami MNiSW było utworzenie Polskiej Bibliografii Naukowej – PBN (<https://pbn.nauka.gov.pl/>) i POL-indexu (<https://pbn.nauka.gov.pl/polindex/info/>) w ramach systemu informacji o szkolnictwie wyższym POL-on. Każdy z tych systemów zakłada wykorzystanie danych z baz bibliograficznych, choć w różnym stopniu. Twórcy PBN-u – platformie gromadzącej informacje o dorobku publikacyjnym polskich naukowców i jednostek naukowych – zakładają importowanie danych z systemów instytucjonalnych (bibliografii publikacji pracowników) oraz innych systemów, np. baz bibliograficznych czy katalogów bibliotecznych. Dane te mają być wykorzystywane w charakterze pomocniczym, służąc uzupełnianiu istniejących rekordów i weryfikacji danych. Mają też wspomagać proces wprowadzania nowych rekordów za pomocą interfejsu WWW⁷. Natomiast w założeniach POL-indexu – polskiej bazy cytowań – istnieją trzy warianty dostarczania danych. Pierwszy przewiduje zobligowanie do wprowadzania danych przedstawicieli czasopism w ramach corocznej ewaluacji realizowanej przez MNiSW. Drugi wariant zakłada pozyskanie całości danych z baz bibliograficznych. Trzecia propozycja jest kombinacją obydwu wariantów i sprowadza się do pozyskiwania części danych z baz bibliograficznych, a części od przedstawicieli czasopism, którzy wprowadzaliby dane za pomocą interfejsu WWW i/lub importera XML. Dane z baz miałyby w tym przypadku charakter pomocniczy i wymagałyby weryfikacji, zatwierdzenia i ewentualnego uzupełnienia przez przedstawicieli czasopisma⁸. Dyskusja na temat zasadności założeń PBN-u i POL-indexu z perspektywy twórców baz danych zostanie zaprezentowana w dalszej części niniejszego tekstu. W tym miejscu została jedynie zasygnalizowana silna potrzeba wykorzystania bibliograficznych baz danych, indeksujących czasopisma naukowe. Ze strony twórców serwisów MNiSW „gra” toczy się o metadane i cytowania (w przypadku baz polskich to setki tysięcy rekordów z kilku tysięcy tytułów czasopism, zaopatrzone w setki tysięcy wykazów literatury), ze strony redakcji czasopism – o punkty w corocznej

⁷ A. Nowiński, W. Sylwestrzak, W. Fenrich: Polska Bibliografia Naukowa, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/46

⁸ W. Fenrich i in.: POL-index – Polska Baza Cytowań, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/40/

ocenie, które przekładają się na dofinansowanie, a ze strony twórców baz – o dodatkowe środki finansowe w celu zagwarantowania jakości i aktualności danych.

Bazy bibliograficzne stają się również przedmiotem zainteresowań ważnych projektów krajowych, np. SYNAT-u (<http://www.synat.pl/>), którego celem jest stworzenie uniwersalnej, otwartej, repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy. W ramach projektu realizowanych jest wiele zadań badawczych, a wśród nich uczelniane bazy wiedzy, których pomysłodawcy przewidują współpracę z bazami bibliograficznymi⁹. Innym projektem jest opracowanie narzędzia do rozpoznawania mowy z cyfrowych materiałów audio, do którego realizacji niezbędna jest baza słownictwa fachowego. W zakresie nauk technicznych takim zasobem mogą być odpowiednio przetworzone streszczenia artykułów, rejestrowane w bazie BazTech.

Kolejnym zjawiskiem, korzystnym dla polskich serwisów bibliograficznych, jest wejście na rynek usług informacyjnych narzędzi przeszukujących jednocześnie wiele zasobów, publicznie dostępnych i licencjonowanych przez instytucję kupującą to narzędzie. Mowa tu o multiwyszukiwarkach realizujących zarówno tzw. wyszukiwanie sfederowane (kierowanie zapytania do wielu baz), jak i tzw. discovery services (tworzenie i przeszukiwanie lokalnych indeksów metadanych pochodzących z systemów zewnętrznych). Do narzędzi popularnych na polskim rynku narzędzi należą, np. Primo (Ex Libris), EBSCO Discovery Service – EDS, Summon (Serials Solutions), Naviga (Suweco). Wszystkie starają się pozyskać zasoby polskich baz dziedzinowych w celu ich przeszukiwania i prezentowania rezultatów użytkownikom bibliotek, które zakupiły serwisy. Marzena Marcinek przeanalizowała Primo, EDS oraz Summon pod kątem zaindeksowanych polskich baz danych¹⁰. Zanotowała obecność BazEkon, EDUKACJI oraz zapowiedź dodania BazTech¹¹.

⁹ H. Rybiński, G. Płoszajski: Koncepcja dziedzinowej bazy wiedzy w zakresie nauk technicznych, prezentacja na seminarium „Infrastruktura informacji naukowej w Polsce. SYNAT Uczelniom”, Warszawa 20 maja 2013 r., [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.bg.pw.edu.pl/dane/synat/GP-HRB-20130520.pdf>

¹⁰ M. Marcinek: Zasoby polskich bibliotek w multiwyszukiwarkach i serwisach indeksujących publikacje naukowe, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/41

¹¹ Od 30 października 2013 r. zasoby BazTech są indeksowane w metawyszukiwarce Primo. Efekty wyszukiwania można zobaczyć na Politechnice Śląskiej, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://primo.bg.polsl.pl>

Krajowe dziedzinowe bazy danych – problemy

Twórcy baz decydując się na włączanie czasopism do rejestracji muszą brać pod uwagę wiele z formalnych i treściowych cech czasopism, wymienionych w dalszej części tekstu. Każdy z serwisów ma własną politykę indeksacji, nie zawsze niestety publikowaną na stronie internetowej. Mamy serwisy rejestrujące czasopisma najbardziej przydatne dla nauki i edukacji (BazTech), czasopisma prenumerowane przez twórcę bazy (PEDAGOG) czy wręcz niemal wszystkie polskie czasopisma z danej dziedziny (Polska Bibliografia Lekarska – PBL). Polskie bazy dziedzinowe różnią się też pod innymi względami, ale warto podkreślić, że niemal wszystkie mają jedną cechę wspólną – są bezpłatnie udostępniane w sieci. Naturalnym elementem odmienności baz dziedzinowych jest tematyka, choć nie można wykluczyć zakresów zachodzących na siebie czy wręcz dokładnie takich samych, np. zagadnienia ochrony środowiska w bazach AGRO, BazTech, PSJC i PBL czy zagadnienia zarządzania i marketingu niemal we wszystkich bazach. Inną cechą różniącą bazy jest organizacja pracy przy indeksacji czasopism – od tworzenia jednoosobowego (PSJC, DML-PL), przez zespoły redaktorów w jednej instytucji (AGRO, PEDAGOG, Polska Bibliografia Lekarska, Polska Bibliografia Literacka), zespoły w jednej instytucji, angażującej dodatkowo wolontariuszy (BazHum), aż do konsorcjów mniejszych (BazEkon) czy większych (BazTech). Te oraz inne cechy wspólne i różnice polskich baz dziedzinowych omawia szczegółowo Jadwiga Sadowska¹². Tutaj wspomnimy jeszcze o stosowaniu odmiennych formatów i standardów opisu artykułów, które nie mają większego znaczenia dla ich udostępniania baz oraz o niejednorodnych strukturach rekordów wpływających już bardzo na prezentację danych, np. przez rozwijające się narzędziach agregujących dane. Jeśli takie narzędzia nie mają dobrze działającego mechanizmu deduplikacji, to użytkownik otrzyma kilka opisów tych samych czasopism i publikacji, ale sporządzonych nieco inaczej (rys. 1 i 2).

¹² J. Sadowska: op.cit.

ceon BIBLIOTEKA NAUKI PL | EN
 Szukaj | Przeglądaj O nas Pomoc

Przeglądaj: Czasopisma

Tytuł: Wydawca: Filtruj Czyść

A B C Ć D E F G H I J K L Ł M N O P Q R S Ś T U V W X Y Z Ź Ż

Nr	Tytuł	Wydawca
1	LogForum	Poznan School of Logistics
2	LogForum	Wyższa Szkoła Logistyki
3	LogForum	

Znaleziono wyników: 3 Liczba wyników: Strona 1 / 1

Rys. 1. Jeden tytuł czasopisma z różnych baz danych w Bibliotece Nauki CEON
 Źródło: CEON – Biblioteka Nauki, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/search/general.action>

ceon BIBLIOTEKA NAUKI PL | EN
 Szukaj | Przeglądaj O nas Pomoc

Wyniki wyszukiwania

Znaleziono wyników: 3 Liczba wyników: Sortuj według: trafności Ogranicz wyniki do: we wszystkich polach Szukaj

Wyszukiwano:
 w tytule: "dynamics of the population flows"

THE DYNAMICS OF THE POPULATION FLOWS IN METROPOLITAN AREAS

LogForum | 2011 | tom 7 | nr 2 |

The article presents an analysis of the dynamics of population flows in the corridors of the metropolitan area, based on the example of Poznan. The aim of these studies was to determine the mobile preferences of the population as well as the possibilities for improving the efficiency of the city [Wiecej](#)

100%

The dynamics of the population flows in metropolitan areas

Pawlak, Z.

LogForum | 2011 | tom 1ss. 2, no 1 | 1-15

The article presents an analysis of the dynamics of population flows in the corridors of the metropolitan area, based on the example of Poznan. The aim of these studies was to determine the mobile preferences of the population as well as the possibilities for improving the efficiency of the city [Wiecej](#)

72%

The Dynamics of the Population Flows in Metropolitan Areas

Pawlak, Zbyszko

LogForum | 2011 | tom 7 | nr nr 2 | 1-15

W artykule przedstawiono analizę dynamiki przepływów ludności w korytarzach transportowych obszaru metropolitalnego, na przykładzie Poznania. Wykonane badania miały na celu określenie mobilnych preferencji ludności a także możliwości polepszenia efektywności działania transportu miejskiego, [Wiecej](#)

71%

Ograniczanie wyników

Czasopisma

LogForum 3

Lata

2011 3

Autorzy

Pawlak, Z 3

Strona 1 / 1

Rys. 2. Rekordy tego samego artykułu z różnych baz danych w Bibliotece Nauki CEON
 Źródło: CEON – Biblioteka Nauki, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/search/general.action>

Czasopisma indeksowane w bazach danych – problemy

Szczegółowa analiza polskich czasopism naukowych i fachowych nie jest celem tego tekstu, jednak warto zwrócić uwagę na ich zróżnicowanie:

- język publikacji tekstów – dwoma dominującymi językami są polski i angielski, jednak wśród czasopism z zakresu nauk ścisłych, technicznych czy przyrodniczych coraz więcej tytułów ukazuje się w języku angielskim; zdarzają się czasopisma zamieszczające teksty w dwóch językach,
- częstotliwość wydawania – od miesięczników do roczników i tytułów ukazujących się nieregularnie; z ekonomicznego punktu widzenia ważne przy przyjmowaniu czasopism do indeksowania w bazach (wyższy koszt bieżącej aktualizacji miesięczników),
- zawartość treściowa – niektóre czasopisma zawierają niemal wyłącznie artykuły merytoryczne, sprawozdania z konferencji itp., inne sporo materiałów promocyjnych, tekstów sponsorowanych, ofert firmowych (konieczna selekcja przy indeksacji),
- zawartość informacyjna – nie wszystkie czasopisma dbają o zamieszczanie takich elementów tekstu jak: streszczenia, słowa kluczowe, afiliacje autorów,
- poziom merytoryczny – czasopisma recenzowane i nierecenzowane,
- bibliografie załącznikowe – spore zróżnicowanie stylów cytowania oraz zbyt ubogie opisy literatury cytowanej, niewystarczające do identyfikacji źródła; niekiedy występują tylko przypisy, które trzeba „przerabiać” na bibliografie,
- dostępność – od pełnych tekstów zamieszczanych na witrynach redakcji i/lub w bazach danych do wersji wyłącznie drukowanych, nieosiągalnych w formie elektronicznej,
- obecność na listach czasopism punktowanych MNiSW, wykazie Master Journal List (Thomson Reuters), katalogu DOAJ.

Indeksowanie czasopism w bazach danych w ostatnich latach jest powiązane z punktacją przyznawaną od 2001 r. przez Komitet Badań Naukowych¹³, a od 2005 r. przez MNiSW¹⁴. Z jednej strony twórcy baz poszukują tytułów na wykazach czasopism punktowanych kompletując swoje zasoby, a z drugiej wydawcy i redakcje starają się o zaindeksowanie swoich czasopism w bazach danych, szczególnie od czasu

¹³ E. Kulczyki: Jak liczyć punkty za publikacje z lat 1999-2012, [w:] Warsztat badacza, 08.10.2012, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/jak-liczyc-punkty-za-publicacje-z-lat-1999-2012/

¹⁴ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Lista czasopism punktowanych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.nauka.gov.pl/lista-czasopism-punktowanych/lista-czasopism-punktowanych.html>

przyznawania im za to przez MNiSW punktów przy ocenie. Te powiązania mają swoje pozytywne i negatywne konsekwencje zarówno dla rozwoju baz danych, jak i czasopism. Do niewątpliwych korzyści dla baz danych należy wzrost ich kompletności oraz przyspieszenie indeksowania i poprawa jakości pracy dzięki otrzymywaniu z redakcji wybranych danych bibliograficznych w formie elektronicznej. Niektórzy wydawcy przekazują twórcom baz darmowe egzemplarze czasopism w wersji drukowanej i/lub pełne teksty artykułów. Natomiast mniej korzystnym skutkiem wpływu indeksowania na ocenę czasopism są starania redakcji o rejestrację w niemal wszystkich polskich bazach, w których zaistnienie jest formalnie łatwiejsze niż w bazach zagranicznych. Większość twórców baz krajowych – dofinansowywanych ze środków publicznych – zgadza się co do tego, że dublowanie prac jest nieekonomiczne i skutecznie temu przeciwdziała kontrolując przyjmowanie czasopism tylko do jednej bazy. Jednak redakcje/wydawcy chcąc sprostać wymogom MNiSW niewłaściwie pojmują indeksowanie w bazach danych, zamieszczając na swoich witrynach listy takich serwisów, które z pewnością do baz referencyjnych nie należą, np. Google, Ulrichs, multiwyszukiwarki (np. Primo), BASE czy wybrane katalogi biblioteczne. Jeśli natomiast czasopisma są indeksowane w bibliograficzno-abstraktowych bazach danych odnoszą niewątpliwe korzyści – poza punktami MNiSW. Najważniejsze to zwiększenie widoczności w sieci, a co za tym idzie – wzrost cytowalności.

Podsumowując to omówienie, warto przyjrzeć się polskim czasopismom punktowanym przez MNiSW i indeksowanym w krajowych bazach danych. Analizy dokonano na podstawie katalogu rejestrującego naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne – ARIANTA (<http://www1.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>), zatem należy wziąć pod uwagę, że podane liczby dotyczą wyłącznie czasopism istniejących w sieci, np. mających witryny internetowe ze spisami treści i/lub pełnymi tekstami artykułów. W katalogu podawane są również informacje o indeksowaniu danego tytułu w kilkunastu bazach danych, z których do analizy wybrano: AGRO, BazEkon, BazHum, BazTech, CEJSH, PBL i PSJC. W pierwszym rzędzie przebadano odsetek tytułów punktowanych przez MNiSW wśród wszystkich tytułów z danej bazy rejestrowanych w ARIANTA. Z przedstawionych w tabeli 1, rezultatów badania wynika, że odsetek czasopism punktowanych jest zdecydowanie wyższy od 50%, a w przypadku niektórych baz jest bliski lub równy 100% (CEJSH, PSJC). Należy pamiętać, że istnieje jeszcze grupa czasopism, które nie mają zasobów własnej witryny w sieci i w związku z tym nie występują w ARIANTA. Zatem w przyszłości badanie należałoby pogłębić. Trzeba też zwrócić uwagę, że kryterium wyszukiwania

w ARIANTA „Punktacja MNiSW” oznacza punktację w minimum jednym roku oceny, zatem nie ma pewności czy to są czasopisma z przyznanymi punktami podczas ostatniej oceny w 2012 r.

Tabela 1

Czasopisma z kilku polskich baz danych rejestrowane w bazie ARIANTA i punktowane przez MNiSW

Baza danych	Liczba czasopism w bazie ARIANTA	Liczba czasopism punktowanych w bazie ARIANTA	%
AGRO	293	225	76,8
BazEkon	154	121	78,6
BazHum	231	152	65,8
BazTech	409	361	88,2
CEJSH	441	408	92,5
PBL	386	323	83,7
PSJC	67	67	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy ARIANTA. Dane wg stanu z dnia 02.11.2013 r.

Czasopisma z tych samych baz danych przeanalizowano również (na podstawie ARIANTA) pod kątem dublowania tytułów, biorąc pod uwagę tylko czasopisma punktowane. Z badań wynika, że jeden tytuł – Kwartalnik Historii Nauki i Techniki – jest indeksowany aż w pięciu bazach (AGRO, BazHum, BazTech, CEJSH, Polską Bibliografię Lekarską). 40 tytułów jest indeksowanych w trzech bazach, z czego najczęściej powtarzają się w AGRO, PSJC i PBL. 228 tytułów zaindeksowano w dwóch bazach, w tym 71 występuje jednocześnie w BazHum i CEJSH, 55 w AGRO i PSJC, 30 w BazEkon i CEJSH i 24 w AGRO i PBL. Ze szczegółowej analizy wynika, że baza AGRO występuje najczęściej jako dublująca tytuły z pozostałymi, a przegląd tytułów wskazuje, że niekiedy wykraczają znacznie poza zakres tematyczny bazy. Oczywiście analiza wymaga – podobnie jak w wyżej przytoczonych danych – głębszych badań. Warto byłoby się przyjrzeć rocznikom zdublowanych tytułów. Pobieżny przegląd pokazuje, że w niektórych bazach mamy komplety, a w innych wybrane roczniki oraz zeszyty. Należy też zwrócić uwagę, że PBL jest bazą niedostępną publicznie, zatem dążenie do objęcia indeksowaniem tych samych tytułów przez inne, pokrewne bazy bezpłatnie dostępne wydaje się być uzasadnione. Argumentem przemawiającym za dublowaniem pewnych tytułów może też być dążenie do kompletności każdej z baz, a przy zachodzących na siebie zakresach

tematycznych powtarzanie pracy jest niekiedy uzasadnione. Do dyskusji powrócimy w dalszej części tekstu, proponując pewne rozwiązania tego problemu.

Propozycje racjonalizacji pracy w kontekście ekonomiczno-organizacyjnym

Przystępując do sformułowania postulatów rozwiązania omówionych problemów, za punkt wyjścia, a jednocześnie bodziec podjęcia tego zadania posłużyły spostrzeżenia i pytania przedstawione przez Henryka Hollendra na konferencji „Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki” w kwietniu 2013 r. Stwierdził wtedy, że „Prowadzenie krajowej polityki informacyjnej wymaga spojrzenia na te zasoby i serwisy jak na zbiory: czy powinny się sumować, czy uzupełniać? A może wykluczać lub zastępować? Rozważenia wymagają też filozofie i techniki scalania baz. Uznał również, że [...] to jednak wymaga przeprowadzenia swoistej gry rekonstrukcyjnej, która może stać się profesjonalną analizą systemową. W jakie algebraiczne relacje bibliografie wchodzić ze sobą? Skąd i dokąd płyną dane? Narysujmy to i pochylmy się nad uzyskanym obrazem”¹⁵.

Na początek warto przyjrzeć się innym serwisom indeksującym, m.in. czasopisma. Jako pierwsze należy wymienić bazy bibliografii publikacji rejestrujące dorobek pracowników instytucji naukowych. Z samego celu tworzenia tych baz wynika, że zawierają opisy artykułów z czasopism polskich, zatem częściowo mogą powielać zasoby baz bibliograficznych. Jednak oprócz tego obejmują swym zasięgiem czasopisma zagraniczne oraz inne publikacje, np. monografie, referaty konferencyjne. Opisy artykułów z czasopism, często z dołączonymi pełnymi tekstami, możemy znaleźć w repozytoriach instytucjonalnych – tworzonych w podobnym celu, co bibliografie publikacji – oraz sporadycznie w bibliotekach cyfrowych, zawierających raczej elektroniczne wersje całych numerów czasopism, a nie poszczególnych artykułów. Istnieje jednak pewna część tych zasobów powielających się z bazami dziedzinowymi. Niektóre katalogi czasopism rejestrują zawartość całych czasopism. Przykładem jest Directory of Open Access Journals – DOAJ (<http://www.doaj.org/>), w którym spośród ok. 10 tys. czasopism, tylko ok. 5,7 tys. można przeszukiwać na poziomie artykułów, a odpowiednio ze 170 czasopism polskich – 51. Pozostałe mają swoje rekordy zawierające informacje o czasopiśmie i ewentualnie link do witryny wydawcy. Uważamy zatem, że zamieszczenie DOAJ na liście baz referencyjnych

¹⁵ H. Hollender: Zasoby bibliograficzne jako narzędzie i model wiedzy, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/53

uwzględnianych przy ocenianiu i ewaluacji czasopism przez MNiSW powinno być związane w wymogiem indeksowania artykułów w DOAJ. Natomiast poszukując dalej baz danych rejestrujących czasopisma warto wskazać na wiele serwisów agregujących dane z innych baz – wysyłając do nich zapytanie użytkownika lub tworzących lokalne indeksy metadanych. Serwisy te wprawdzie indeksują artykuły, ale dzieje się to za pośrednictwem zewnętrznych baz – dostarczycieli metadanych. Należą do nich multiwyszukiwarki (wymieniane już Primo, Summon czy EDS), specjalistyczne wyszukiwarki (np. Google Scholar, Scirus). Z krajowych inicjatyw warto wymienić serwis Biblioteka Nauki tworzony na platformie Yadda (<http://yadda.icm.edu.pl/yadda/search/general.action>) przez Centrum Otwartej Nauki – CEON w ICM UW, przy współpracy polskich baz dziedzinowych oraz omawiane już wcześniej serwisy tworzone również przez ICM UW na zlecenie MNiSW: Polska Bibliografia Naukowa – PBN i POL-index.

W tle naszkicowanej pobieżnie mapy baz danych przewija się pytanie, zadane przez Henryka Hollendra, czy powinniśmy tworzyć nowe serwisy czy poprawiać/integrować istniejące¹⁶? Odpowiedź – z punktu widzenia autorki – jest tylko jedna: tworzyć nowe w zakresach tematycznych dotąd „niezagospodarowanych” (choć trudno byłoby takie znaleźć) oraz poprawiać, wzbogacać i integrować istniejące. Drugie działanie powinno się sprowadzać – w dużym skrócie – do następujących działań:

- wdrożenie protokołów pozwalających na udostępnianie metadanych (np. OAI-PMH),
- „uwalnianie” baz dostępnych obecnie dla autoryzowanych użytkowników (np. PBL),
- integrowanie istniejących zasobów zamiast tworzenia nowych, podobnych (przykładem jest POL-index, do którego koncepcji tworzenia odnieśliśmy się dalej),
- unikanie dublowania indeksowania tytułów w bazach danych tworzonych ze środków publicznych i udostępnianych na wspólnej platformie,
- opracowywanie efektywnych algorytmów deduplikacji w serwisach agregujących,
- opracowywanie efektywnych algorytmów identyfikacji autorów w bazach danych i serwisach agregujących.

¹⁶ Ibidem.

Do tego katalogu propozycji rozwojowych warto też dodać postulat modelowania baz z uwzględnieniem potrzeb polityki naukowej państwa, sformułowany przez Anetę Drabek¹⁷.

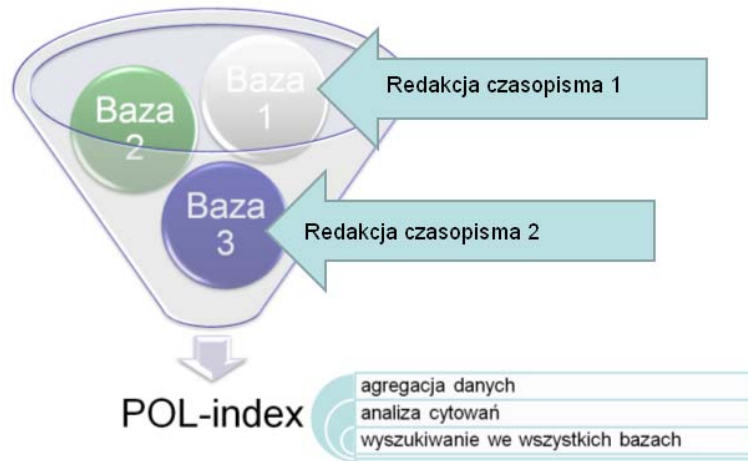
Większość proponowanych kierunków działań jest uzasadniona prowadzoną już w tym tekście dyskusją, np. na temat dublowania indeksowania czasopism w różnych bazach. Warto rozwinąć tu problem integrowania istniejących zasobów w kontekście tworzenia PBN oraz POL-indexu. Znając cele obydwu serwisów wydaje się, że współpracę z dziedzinowymi bazami danych można w największym uproszczeniu przedstawić następująco:

- dziedzinowe bazy danych powinny stanowić materiał wyjściowy dla POL-indexu – polskiego indeksu cytowań (rys. 3),
- dziedzinowe bazy danych powinny stanowić materiał wspomagający tworzenie opisów publikacji pracowników polskich instytucji naukowych w PBN (rys. 4).

W przypadku POL-indexu byłoby to zgodne z optymalnym wariantem przepływu danych, zakładanym przez twórców systemu (całość danych pozyskiwana ze współpracujących baz bibliograficznych). Wariant ten – jak podkreślają autorzy indeksu – wymagałby indeksacji w tych bazach wszystkich czasopism aplikujących o ocenę w ramach części B ministerialnego wykazu czasopism punktowanych¹⁸. Jednak takich założeń brak na witrynie serwisu, co wprowadza swego rodzaju szum informacyjny wśród redaktorów czasopism niemających jasnych przesłanek, na czym będą polegały ich obowiązki. Tymczasem należałoby skupić się na organizacji dostarczania danych przez bazy bibliograficzne oraz trybu weryfikacji danych, którego mogliby dokonywać – na zasadzie zgłaszania do twórców baz – redakcje czasopism. Kolejną sprawą wymagającą wdrożenia powinna być zaawansowana analiza cytowań, która wspierałaby badania bibliometryczne.

¹⁷ A. Drabek: Do użytku bibliometrycznego... Niebibliograficzne wykorzystanie baz bibliograficznych, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/26/15

¹⁸ W. Fenrich i in. op.cit.

Rys. 3. Propozycja relacji pomiędzy dziedzinowymi bazami danych a POL-indexem
Źródło: Opracowanie własne.

Nieco inaczej widzimy wykorzystanie zasobów baz bibliograficznych w Polskiej Bibliografii Naukowej. Zgadzać się z założeniami twórców PBN o pomocniczym charakterze danych istniejących baz, służących uzupełnianiu istniejących rekordów i weryfikacji danych¹⁹, optując za przejrzystymi informacjami dla użytkowników o pochodzeniu danych, na podstawie których tworzą opisy swoich publikacji oraz za linkowaniem do rekordów w bazach bibliograficznych. Połączenia z PBN do baz danych stanowiłyby istotne udogodnienie dla użytkowników poszukujących informacji na określony temat, gdyż kierowałyby do bardziej rozbudowanych opisów (streszczeń itp.), a niekiedy pełnych tekstów publikacji.

Rys. 4. Propozycja relacji pomiędzy dziedzinowymi bazami danych a Polską Bibliografią Naukową
Źródło: Opracowanie własne.

¹⁹ A. Nowiński, W. Sylwestrzak, W. Fenrich: op.cit.

Na co jeszcze warto zwrócić uwagę planując rozwój baz danych w kontekście indeksowania czasopism? W wielu miejscach tego tekstu wspomniano o związkach tych serwisów z innymi systemami, instytucjami, osobami. Zatem trzeba postawić na aktywną współpracę w różnych obszarach²⁰. Pierwszy z nich to współdziałanie twórców baz, głównie w zakresie ujednoczenia standardów opracowywania metadanych, gwarantującego spójność danych oraz w zakresie polityki przyjmowania czasopism do indeksacji, uwzględniającej unikanie dublowania. Dobrą praktyką byłoby utrzymywanie w jednym miejscu serwisu „zaplanowane/przyjęte do indeksowania”. Twórcy baz powinni również wspólnie kształtować i realizować politykę promocji swoich systemów i otwartego dostępu zarówno do samych baz, jak i poszczególnych czasopism w nich indeksowanych. Kolejny obszar współpracy to udostępnianie danych dostawcom wspomnianych już tutaj multiwyszukiwarek. Warto wymieniać doświadczenia, szczególnie w zakresie formułowania umów, o zasadach przekazywania metadanych. Innym partnerem współpracy dla niemal wszystkich baz danych są wydawcy i redakcje indeksowanych czasopism, których z jednej strony zachęca się do przekazywania danych przyspieszając tym samym proces indeksacji, a z drugiej do ujednoczenia stylu cytowania wykorzystanej literatury w artykułach. Wiele redakcji polskich czasopism naukowych ma swoje siedziby w uczelniach, które są również miejscem pracy większości twórców baz danych, co daje dobrą okazję do nawiązywania osobistej współpracy, dającej najlepsze rezultaty. Mówiąc o współpracy można sobie tylko życzyć bliższych kontaktów z realizatorami ważnych krajowych projektów (np. SYNAT, PBN, POL-index) już na etapie planowania założeń tych projektów, a nie w trakcie ich realizacji, kiedy po prostu potrzebne są dane z baz bibliograficznych.

Proponując racjonalizację pracy w kontekście ekonomiczno-organizacyjnym trudno nie wspomnieć o konieczności stałego dofinansowania istniejących, kluczowych baz danych, zwłaszcza że „mamy do czynienia z coraz bardziej efektywnym wykorzystaniem baz danych jako bezcennego źródła wiedzy dla decydentów o stanie i perspektywach rozwoju prowadzonych badań, zarówno w kontekście krajowym, jak i międzynarodowym”²¹. Tylko ciągłe finansowanie zagwarantuje aktualność i kompletność danych z indeksowanych czasopism. Aneta Drabek przedstawiała – podobnie jak autorka niniejszego tekstu – argumenty

²⁰ L. Derfert-Wolf: Baza danych BazTech – współpraca z wydawcami czasopism i użytkownikami, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/38

²¹ A. Drabek: op.cit.

wskazujące na konieczność integracji istniejących zasobów przy tworzeniu np. polskiego indeksu cytowań. Można powtórzyć za nią, że wszystkie „argumenty przemawiają za wykorzystaniem tych istniejących źródeł, a także za tym, żeby te banki danych były wspierane, rozwijane i doceniane w polityce naukowej państwa”²².

Bibliografia

1. Biblioteka Jagiellońska: Polskie bibliografie dziedzinowe, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://pka.bj.uj.edu.pl/var/bibl_dziedz1_pl.php
2. Derfert-Wolf L.: Baza danych BazTech – współpraca z wydawcami czasopism i użytkownikami, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.08.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/38
3. Drabek A.: Do użytku bibliometrycznego... Niebibliograficzne wykorzystanie baz bibliograficznych, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.08.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/26/15
4. EBIB – Materiały konferencyjne nr 19. Bibliograficzne bazy danych : kierunki rozwoju i możliwości współpracy, Bydgoszcz 27-29 maja 2009, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/>
5. EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/issue/view/4
6. Fenrich W. i in.: POL-index – Polska Baza Cytowań, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/40/
7. Hollender H.: Zasoby bibliograficzne jako narzędzie i model wiedzy, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.08.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/53
8. Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_06/5b1f1f67181d11ee8928cc56a8231cfe.pdf

²² Ibidem.

9. Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 września 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/e2b810326a6720150d60432bd5adf952.pdf
10. Kulczyki E.: Jak liczyć punkty za publikacje z lat 1999-2012, [w:] Warsztat badacza, 08.10.2012, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/jak-liczyc-punkty-za-publicacje-z-lat-1999-2012/
11. Marcinek M.: Zasoby polskich bibliotek w multiwyszukiwarkach i serwisach indeksujących publikacje naukowe, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/41
12. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego: Lista czasopism punktowanych, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.nauka.gov.pl/lista-czasopism-punktowanych/lista-czasopism-punktowanych.html>
13. Nowiński A., Sylwestrzak W., Fenrich W.: Polska Bibliografia Naukowa, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 24. Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań 17-19 kwietnia 2013, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/46
14. Rybiński H., Płoszajski G.: Koncepcja dziedzinowej bazy wiedzy w zakresie nauk technicznych : prezentacja na seminarium: „Infrastruktura informacji naukowej w Polsce. SYNAT Uczelniom”, Warszawa 20 maja 2013 r., [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.bg.pw.edu.pl/dane/synat/GP-HRB-20130520.pdf>
15. Sadowska J.: Polskie dziedzinowe bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej, [w:] EBIB – Materiały konferencyjne nr 19. Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy, Bydgoszcz 27-29 maja 2009, [dostęp: 30.10.2013 r.]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat19/sadowska.php>